

Dr DUŠAN DRAGOSAVAC

*Naša revolucija razvijala se i razvija na historijski provjerenim i potvrđenim vrijednostima marksističkih ideja**

U ovoj godini cjelokupna aktivnost Saveza komunista ostvarivala se u uslovima bolesti, zatim i smrti druga Tita, što je koincidiralo sa pogoršanom međunarodnom ekonomskom, a naročito političkom situacijom. Iako je dugoročnije prirode, to pogoršanje se potkraj prošle i početkom ove godine naročito pooštrilo. Naše radne ljude prirodno je zabrinula bolest druga Tita, ali i stanje međunarodnih odnosa. No, to ih je još više učvrstilo u rješenosti da nastave naš dosadašnji put i politiku Saveza komunista Jugoslavije, da odlučno razvijaju i brane tekovine naše revolucije. Pokazalo se da institucije našeg socijalističkog sistema — iako smo prema njima s pravom kritični u smislu da ih treba stalno usavršavati — uspješno funkcioniraju.

Iz toga slijedi zaključak da će i dalje hod naše revolucije zavisiti od razvoja našeg socijalističkog samoupravnog sistema, od svjesne aktivnosti naših organiziranih subjektivnih snaga, od čvrstine, jedinstva i akcione sposobnosti Saveza komunista da djeluje unutar sistema kao njegova živa, usmjeravajuća snaga i neodvojiv dio.

Postoji opća saglasnost među nama da je političko-bezbjednosna situacija u zemlji dobra. Cjelokupni sistem općenarodne odbrane i društvene samozaštite djelovao je i djeluje na način kojim možemo biti zadovoljni. Svi subjekti sistema pojačali su budnost i aktivnost, a ispoljeni su masovnost, samostalnost, inicijativnost i odgovornost. U uslovima pozitivnog političkog raspoloženja radnih ljudi i građana, njihovog jedinstva i mobilnosti, neprijateljski raspoloženi pojedinci

* Referat na Jedanaestoj sjednici Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije.

unutar zemlje nisu imali prostora i mogućnosti za organiziranje nastupanje. Za jedan dio fašističke terorističke i druge emigracije karakteristični su zbunjenost i razočaranje zbog nemogućnosti da u zemlji ispolji aktivnost, a i nezadovoljstvo zbog opće izraženog priznanja drugu Titu i našoj zemlji u cjelini.

Među našim radnicima na privremenom radu u inozemstvu i iseljenicima bolest i smrt druga Tita primljene su isto onako kao i među našim građanima u zemlji, pa su bile praćene nizom manifestacija u kojima su došli do izražaja njihovo pozitivno političko raspoloženje, patriotizam i privrženost našoj socijalističkoj zajednici. Učešće na komemorativnim skupovima bilo je masovno, a njihova organizacija na visokom nivou. Sve je to obavljeno na organiziran, primjeren i dostojanstven način. Na komemorativnim skupovima naših građana učestvovali su u nekim mjestima domaći i strani radnici, a u knjige žalosti upisali su se najviši predstavnici domaćih lokalnih organa i organizacija, sa biranim riječima o Titu i Jugoslaviji. Sve nas to obavezuje da se i dalje sistematski i organizirano bavimo svim problemima vezanim za naše građane u inostranstvu.

Posebno bih želio da istaknem da je, kao i na državnom nivou, učešće delegacija i predstavnika partija i pokreta iz cijeloga svijeta na sahrani druga Tita bilo bez presedana. Inostrane delegacije i predstavnici imali su, pored susreta sa članovima Predsjedništva SFRJ, Skupštine i SIV-a, i političke susrete sa članovima Predsjedništva CK SKJ, odnosno Predsjedništva SSRNJ, sa izvršnim sekretarima i članovima CK, i drugim funkcionerima Saveza komunista i SSRNJ. Sindikalne i boračke organizacije također su imale odgovarajuće političke susrete sa rukovodstvom Sindikata, odnosno SUBNOR-a.

Na adresu Predsjedništva CK SKJ stigao je veliki broj telegrama i pismenih izjava saučešća partija, pokreta i pojedinih ličnosti u inozemstvu. Najveći broj izjava saučešća stigao je od onih partija i pokreta koji sarađuju sa SKJ, nezavisno od toga da li su uputili svoje predstavnike na sahranu. Karakteristično je da su saučešća izjavile i one partije s kojima SKJ do sad nije imao direktne kontakte.

Zadaci štampe i publicistike

Što se tiče informativno-propagandne djelatnosti u našoj zemlji, javna glasila su i u periodu januar-maj, gledano u cjelini, uspješno izvršavala svoje osnovne, redovne zadatke. U praćenju politike ekonomske stabilizacije izražena su nastojanja da se tim pitanjima pri-

lazi na konstruktivan način. Vidljivo je, iako još nedovoljno, konkretnije okretanje listova, radija i televizije organizacijama udruženog rada, a i problemima funkcionisanja delegatskog sistema.

Naša javnost je redovno obavještavana o svim značajnim zbivanjima u svijetu i o sveukupnim svjetskim kretanjima, a u tom okviru o spoljnoj politici i aktivnosti naše zemlje, naših državnih i društvenih organa. U određenim trenucima osjećala se kod pojedinih glasila, izvjesna jednostrana preokupiranost aktuelnim kriznim žarištima ili drugim događajima i njihovim ne uvijek adekvatnim tretmanom, što je ponekad bilo potaknuto i pisanjem stranih sredstava informisanja, a bilo je i nekritičkog preuzimanja njihovog sračunato neobjektivnog tumačenja događaja. U većini slučajeva takve su stvari relativno brzo prevaziđene.

U danima općenarodne žalosti naša sredstva javnog informisanja su dobro obavila zadatke. Glasila su bila otvorenija nego ikad ranije za informacije iz svih dijelova naše zemlje. Našim građanima su, također, široko prikazani duboka pošta, uvaženje i priznanje koje je svijet odao Titu, a i svijetu je šire predstavljena naša zemlja.

Nema sumnje da se u ovom periodu Jugoslavija našla u centru pažnje inostranih sredstava informiranja i inozemne propagande u cjelini. Bolest i smrt druga Tita izazvale su u svijetu veliki odjek. Strana reagiranja su ponovno potvrdila da socijalistička Jugoslavija i drug Tito uživaju ogroman ugled i da se nesvrstana Jugoslavija smatra značajnim elementom međunarodne situacije i međunarodnih odnosa uopće. Bolest druga Tita je koincidirala sa pojačanom propagandno-političkom konfrontacijom blokova, tačnije glavnih sila u njima, sa pogoršanjem opće međunarodne situacije. Bilo je pokušaja u međusobnom obračunavanju i preko Jugoslavije.

Pojedini reakcionarni inozemni propagandni planeri su ocijenili da je Jugoslavija suočena i sa ekonomskim teškoćama, pa su dramatižiranjem naše privredne situacije i korišćenjem raznih vidova subverzivno-propagandnih aktivnosti nastojali da izazovu nervozu, nesigurnost i defetizam u pogledu njene budućnosti. To je smišljeno i organizirano sprovedeno i prema našim građanima u inozemstvu.

Pored napada na osnovne vrijednosti sistema socijalističkog samoupravljanja, jedan dio inozemne propagande nastojao je da diskredituje i ulogu Jugoslavije u pokretu nesvrstanosti. Međutim, spontani izrazi iskrenog žaljenja, visokog uvažavanja i priznanja istorijske ličnosti i djela druga Tita u čitavom svijetu gotovo potpuno su potisnuli djelovanje ove propagande, osim nekoliko izrazito neprijateljskih propagandnih izvora.

Sada se može uočiti trend obnavljanja propagandnog nastupanja protiv naše zemlje. Jedno od takvih je i navođenje navodno slabih tačaka Jugoslavije poslije Tita, kako bi se to ukalkulisalo u taktičke poteze u okviru strateških antijugoslovenskih ciljeva.

Za nas je sada naročito važno — kako da naša štampa i publicistika još bolje izvršavaju svoju društvenu funkciju. Od svih novinara, posebno novinara komunista, kao društveno-političkih radnika, s pravom se očekuje da se još energičnije suprotstavljaju pojedinim pokušajima da se u nekim sredstvima informisanja ispolji idejni i politički otpor našem socijalističkom samoupravnom društvu. Da se još jače suprotstave pisanju pojedinaca na način neprimjeren našoj štampi i našem sistemu i onemoguće izvjesna povoda za malograđanskom štampom u odnosu na pojedine ličnosti u svetu, pa i prijatelje naše zemlje. Treba se odlučno suprotstaviti i izvjesnim pojavama da se problem staljinizma poistovjećuje sa socijalizmom. Savez komunista u sredstvima informisanja i u izdavačkim radnim organizacijama treba se stalno suprotstavljati nama tuđim uticajima.

I naša publicistika je, u cjelini gledano, bila na nivou svog zadatka. Međutim, nemamo razloga da ne kažemo da ponekad u pojedinim časopisima nađu mjesta, uslovno rečeno, i razne malograđanske anarhističke, anarholiberalističke i slične misli. Otuda se i moglo naići na tezu o tome kako, navodno, socijalizma nema nigdje u svijetu. Ili se, pak, stvar tretira tako da socijalizma, eventualno, ima samo kod nas, i to u našim programskim dokumentima, ali da ga nema ili ga sasvim malo ima u praksi. Otuda će trebati više pažnje posvetiti idejnoj izgradnji ljudi u našoj publicistici i sredstvima javnog informisanja u cjelini, u čemu se Savez komunista mora više angažirati. Naša javna glasila i publicistika su društveni i komunisti i drugi radni ljudi u njima se trebaju adekvatno tome ponašati.

Savez komunista je antiteza klasičnom političkom sistemu

U pogledu idejno-političke aktivnosti organiziranih socijalističkih snaga u ovom periodu, treba istaći da se ta aktivnost u Savezu komunista i u svim društveno-političkim organizacijama i zajednicama organizirano sprovodila i da su preduzimane konkretne mjere za ostvarivanje inicijative druga Tita u razvijanju kolektivnog rada, odlučivanja i odgovornosti, u daljoj demokratizaciji društveno-političkih odnosa u društvu i u Savezu komunista.

Krajem prošle i početkom ove godine uspješno su sprovedeni izbori u svim osnovnim organizacijama Saveza komunista republika i pokrajina. One su u živoj idejno-političkoj aktivnosti na konkretan i sadržajan način kritički ocijenile svoj dosadašnji rad. Ta se aktivnost nije završila samo izborom, već i plodnim dogovorima o daljem intenziviranju idejno-političke djelatnosti.

Karakteristično je i to da se u ovom periodu znatno aktuelizirao i poboljšao sistem internog političkog informiranja u Savezu komunista, naročito na relaciji od općine do organa SKJ, i obrnuto. U tome sklopu odgovoreno je i velikom interesovanju članstva za informacije iz međunarodne politike i naglašena je potreba da interno informiranje treba i dalje unapređivati, naročito u komunikaciji sa osnovnim organizacijama.

Sprovedeni su i mnogi konkretni zadaci — od osnovne organizacije do centralnih i pokrajinskih komiteta SK — na jačanju i unapređivanju odgovornosti i discipline članstva i rukovodstava. Znatno je povećano prisustvo članova organa SK u općinskim i osnovnim organizacijama. Osnovan je značajan broj novih osnovnih organizacija SK u OOUR-ima i na selu. U porastu je interesiranje za idejno-političko osposobljavanje i marksističko obrazovanje, čiji su programi sve više u funkciji idejno-političke aktivnosti Saveza komunista.

U ovom periodu poraslo je interesiranje radnih ljudi i građana, a naročito radničke, srednjoškolske i studentske, pa i seoske omladine, za ulazak u Savez komunista. Ovdje treba upozoriti na to da se prilikom prijema novih članova nije svuda pridržavalo Statuta, da je to ponegdje ličilo i na kampanju. U tome pogledu nije potrebna nikakva kampanja i to treba normalizovati.

Neophodno je dublje sagledati slabosti koje su ovom prilikom došle do izražaja, kao što je to, na primjer, težnja u nekim sredinama da se u Savezu komunista koncentriraju svi glavni poslovi političke i praktične prirode. Neke osnovne organizacije i rukovodstva svoje djelovanje očigledno nisu prilagodili sadašnjim zadacima i uvjetima. Treba analizirati takvu praksu i ukazati na pojave uskošti i sektaškog odnosa prema drugim društvenim organima, društveno-političkim organizacijama i građanima. U političkom djelovanju pojedinih komunista i osnovnih organizacija zapaža se da oni još uvijek nemaju dovoljno izoštren sluh i ne reaguju na pojedine negativne pojave, pa i na različita neprijateljska istupanja.

Na promjenu načina rada upućuju nas razlozi i principijelne i praktično-političke prirode. *Savez komunista nije klasična politička partija. Čak bi se moglo reći da je Savez komunista, boreći se za samoupravljanje radnih ljudi i građana, postao, historijski gledano,*

antiteza klasičnom političkom sistemu, svejedno da li jednopartijskog ili višepartijskog tipa. U našem društvenom sistemu, komunisti svojom svijesću i revolucionarnom usmjerenošću nalaze se sa ostalim radnim ljudima u njihovoj svakodnevnoj borbi za socijalizam i socijalističko samoupravljanje. Takva uloga komunista ima dvije svoje osnovne pretpostavke: s jedne strane, njihovu najdublju povezanost s radnim masama, a s druge strane odlučan kurs ka oslobođenju rada, radničke klase i čovjeka od svih oblika potčinjenosti i otuđenja.

Komunisti su, prema tome, takvi revolucionarni borci kojima mora da bude tuđ svaki vid sektaštva koje je izraz nepovjerenja u čovjeka i druga, u stvaralaštvo radnih masa. Sektaštvo neizbježno odvaja komuniste od radničke klase i radnih ljudi uopće. No, isto tako, komunistima mora biti tuđ i svaki oportunizam, koji nije ništa drugo do uzmicanje pred teškoćama i odricanje od idejne i političke borbe u društvu. Prema tome, Savez komunista se može razvijati i ispunjavati svoju društvenu ulogu samo kao revolucionarna i demokratska organizacija sposobna da se bori za historijske interese i ciljeve radničke klase i radnih ljudi.

Centralno pitanje je realizacija programa mjera i aktivnosti u ekonomskoj politici

Centralno pitanje kome se u sadašnjem trenutku moramo posvetiti jesu zadaci na dosljednom i energičnom sprovođenju programa mjera i aktivnosti u realizaciji ekonomske politike.

S pravom konstatiramo da je politička situacija u našoj zemlji dobra i stabilna. Ali, pri tome moramo imati u vidu da će njena stabilnost umnogome zavisiti i od efikasnosti u rješavanju gorućih ekonomskih problema i od unapređivanja socijalističkih samoupravnih odnosa. Pozitivna politička situacija i raspoloženje radnih ljudi i građana olakšava rad na ekonomskim problemima. Neophodno je stalno i sistematsko obezbeđenje pune odgovornosti i mobilnosti svih društvenih subjekata u sprovođenju zadataka koje smo utvrdili. Sjetimo se završne riječi druga Tita na Jedanaestom kongresu kada je ukazao na nužnost *»da borba za veću produktivnost, za bolje organizovanje privrede na samoupravnim osnovama i za veću stabilnost u našem ekonomskom razvoju uopšte, bude u narednom periodu ispit akcione sposobnosti svih komunista«.*

Dosadašnja aktivnost na sprovođenju novembarskih zaključaka Predsjedništva CK SKJ i Rezolucije za ovu godinu, dala je određene rezultate. Osjeća se, iako ne svuda, da prodire svijest o potrebi prom-

jene ponašanja u potrošnji, o neophodnosti povećanja izvoza, većeg korišćenja unutrašnjih rezervi, ostvarivanja principa raspodjele prema radu i rezultatima rada.

Uz sve probleme i teškoće sa kojima se suočavamo, još uvijek ostvarujemo visoku stopu privrednog rasta. U prve četiri godine srednjoročnog plana taj rast je iznosio 6,4%, što je visoka stopa ako se ima u vidu da su, na primjer, zemlje OECD u istom periodu imale stopu rasta od 4%, uz tendenciju njenog smanjivanja iz godine u godinu (sa 5,2% 1976. na 3,3% 1979. a za 1980. godinu se predviđa najviše 1,5%). U opadanju stope rasta više nisu izuzetak ni zemlje SEV. Većina ih ima ozbiljne probleme i sa proizvodnjom i sa platnim bilansom. U periodu od 1976. do 1978. godine u zemljama SEV-a postignuta je prosječna stopa nacionalnog dohotka od 4,5%, uz izraženu tendenciju stalnog usporavanja, sa inflacijom i naglim skokom cijena osnovnih prehrambenih proizvoda, naročito u nekim zemljama.

Zemlje u razvoju imaju također veoma teške ekonomske probleme, među kojima su u povoljnom položaju samo izvoznici nafte.

U Jugoslaviji se i za ovu godinu predviđa relativno visoka stopa porasta društvenog proizvoda. Moramo, međutim, sve više voditi računa o kvalitetu privrednog rasta. I u tome je suština sprovođenja zaključaka Predsjedništva CK SKJ i onoga što nazivamo stabilizacijom. Naime, stopu rasta ne možemo više zasnivati na ekstenzivnoj proizvodnji, a još manje na anticipiranoj potrošnji, visokom uvozu i inflaciji, visokom deficitu u platnom bilansu i sve većem zaduživanju u inozemstvu. Mora se insistirati na tome da se privređivanje intenzivira, da se bolje koriste domaći resursi, da se brže oslobađamo skupe uvozne tehnologije koju možemo zamijeniti domaćom, da bolje koristimo radni, stručni i naučni potencijal, da povećavamo izvoz, da jačamo sve kvalitativne faktore razvoja. Smanjivanje troškova poslovanja, rentabilnost i ekonomičnost moraju postati osnovno mjerilo vrednovanja rada i doprinosa.

Kretanja u prva četiri mjeseca ove godine, pokazuju da je, i pored tendencije smanjenja rasta, potrošnja u cjelini i dalje visoka i neadekvatna, posebno na sektoru investicija. Oštrina problema investicione potrošnje ogleda se u tome, s jedne strane, što je ona predimenzionirana, premašujući naše mogućnosti, a s druge strane što su nosioci mnogih investicionih odluka van udruženog rada. I jedno i drugo se mora odlučno mijenjati. Moraju se hitno preispitati investicioni programi, od kojih mnogi nisu pokriveni. Treba se oduprijeti kampanji koja, umjesto realnog i racionalnog ekonomskog rasuđivanja, i dalje predimenzionirano forsira zahtjeve za investicijama, uz

dramatično prikazivanje ekonomskih problema u nekim oblastima i regionima.

Stalno povećanje »prava« u oblasti zajedničke potrošnje trebalo bi ozbiljno razmotriti, pa ići i na njihovu reviziju. Trebalo bi insistirati i na smanjenju i racionalizaciji budžetske potrošnje, jer i ona generira inflaciju, produbljujući probleme u robno-novčanim tokovima.

Veoma je osjetljivo i pitanje snabdevenosti tržišta, i sirovinama i repromaterijalom za proizvodnju, pa i nekim robama široke potrošnje. Javlja se zatvaranje tržišta, partikularizam i slične negativne pojave. U vezi sa repromaterijalom ima pritisaka i težnji da se stvari rješavaju na stari način, umjesto međusobnim povezivanjem i udruživanjem zainteresovanih organizacija.

Našu ekonomsku situaciju ne možemo posmatrati izolirano od privrednih kretanja u svijetu. Nagomilani problemi u svjetskoj ekonomiji, kao što je to slučaj sa energijom, hranom, krizom svjetskog monetarnog sistema i sl., izbili su posljednjih godina u prvi plan. Nacionalne ekonomije i regionalne ekonomske zajednice u svijetu pojačale su administrativna ograničenja, carinske barijere, protekcionizam multinacionalnih kompanija, proširile su utjecaj na tokove roba i kapitala u svjetskoj razmjeni, zaoštrile konkurentsku borbu produbljujući jaz između razvijenih i nerazvijenih. To je karakteristika kretanja na planu međunarodnih ekonomskih odnosa. Svjetska privreda je suočena s pojačanom borbom protiv inflacije, koja je u više industrijski razvijenih zemalja, uključujući i SAD, dostigla dvo-cifrenu stopu.

Postojeći mehanizam naših ekonomskih odnosa sa inozemstvom ne može više egzistirati na jeftinom uvozu i visokoj zaštiti od inostrane komunikacije. U takvim uslovima kod nas su se razvijali prerađivački kapaciteti bazirani na jeftinim uvoznim repromaterijalima i sirovinama, formirajući visoku cijenu proizvoda namijenjenim domaćem tržištu.

Nastavljanje sadašnjih kretanja do kraja godine odvelo bi zemlju u još veći platni deficit, što praktično nismo u mogućnosti da podnesemo. Zato moramo preduzeti sve mjere i akcije koje nam stoje na raspolaganju da spriječimo dalje pogoršanje platno-bilansne situacije.

Prognoze govore da će u 1980. godini, a i u dužem periodu, biti velikih teškoća u spoljnotrgovinskom poslovanju. Treba računati sa daljom recesijom, odnosno usporavanjem privredne aktivnosti u svijetu. Predviđa se i usporavanje rasta svjetske trgovine.

Takva svjetska ekonomska situacija upozorava da ćemo se, s obzirom na činjenicu da razmjenjujemo gotovo trećinu društvenog proizvoda sa svijetom, nalaziti u složenoj situaciji. U datim okolnostima, dakle, potrebna nam je puna mobilnost da bismo našim unutrašnjim snagama, sistemom i odgovarajućim mjerama prevazišli nepovoljne uticaje svjetskih ekonomskih kretanja.

Naš izvoz nailazi na krupne teškoće, i to u uslovima kada je njegovo povećanje od presudnog značaja za privrednu stabilnost u zemlji. Ali, kao što smo konstatirali u zaključcima Predsjedništva iz novembra prošle godine, mi time ne možemo pravdati naše unutrašnje slabosti, neefikasnosti u privređivanju, nedostatke u organizaciji, nedosljednosti u sprovođenju mjera ekonomske politike i privrednog sistema.

Naše unutrašnje rezerve ne samo da nisu iskorišćene, nego se u praksi i ne ubrajaju među faktore ekonomske stabilizacije. Dio kadrova u privredi ne posvećuju tome određenu pažnju, već, umjesto pojačanog izvoza, izlaz radije traže u novim ulaganjima i u državno-administrativnim rješenjima. Pri tome, produktivnost rada se spominje kao neka teoretska ekonomska kategorija, a ne kao trajna vrijednost, kao poluga stvaranja većeg dohotka, kao sposobnost da uspješno istupamo na međunarodnom tržištu, što treba da bude jedan od osnovnih elemenata naše ekonomske politike. U kontekstu Marksovih i Lenjinovih misli, produktivnost rada se ističe kao ekonomski zakon svih društveno-ekonomskih formacija koji u socijalizmu treba da se transformira u zakon neprekidnog porasta produktivnosti rada.

Rješavanje problema platnog deficita moramo tražiti u povećanju izvoza i racionalizaciji uvoza, pri čemu je neophodno stvoriti odgovarajuće pretpostavke regulisanjem odnosa na domaćem tržištu i, prije svega, promjenom ponašanja u potrošnji. Predsjedništvo CK SKJ i Predsjedništvo SFRJ podržali su osnovni kurs mjera SIV-a u pravcu rješavanja zaoštrenih problema platnog bilansa, inflacije i drugih problema izraženih u tekućoj ekonomskoj situaciji. Te mjere po svojoj suštini treba da ojačaju ekonomsku motivisanost privređivanja, da podstaknu ostvarivanje politike ekonomske stabilizacije, jačanje izvozne sposobnosti privrede i poboljšanje platnog bilansa zemlje, a i rješavanje problema u funkcioniranju tržišta u zemlji i u odnosima sa inostranstvom.

Aktivnost na donošenju novih srednjoročnih planova kasni. Tu aktivnost moramo intenzivirati sa ciljem da se u tim planovima insistira na programu ekonomske stabilizacije, na daljem razvoju

samoupravnih odnosa, na uvažavanju ekonomskih zakonitosti i sanaciji platnog bilansa na trajnijoj osnovi.

Imajući u vidu složenu ekonomsku situaciju, obim i karakter uzroka koji produciraju protivrječnosti i neusklađenosti, a i tendencije u realizaciji politike ekonomske stabilizacije, mora se predvidjeti duži vremenski period za rješavanje aktuelnih problema naše privrede. Pri tome, moramo povesti odlučnu bitku protiv verbalnog prihvatanja politike ekonomske stabilizacije, praćenog ponašanjem koje je u praksi suprotno toj politici.

Zadaci koji stoje pred Savezom komunista i drugim subjektivnim faktorima u ostvarivanju ekonomske stabilizacije zahtijevaju i bolju organiziranost, sistematsku i koordiniranu akciju. Visok stepen unutrašnje političke stabilnosti i jedinstva naše zemlje i bezrezervna spremnost radnih ljudi da se uhvate ukoštac sa nastalim ekonomskim problemima i slabostima u privređivanju, i da ih, kao i više puta u prošlosti, efikasno savlađuju na osnovama sistema socijalističkog samoupravljanja, čvrsta su garancija da ćemo u tome uspeti. To, razumije se, nije nimalo lak zadatak, ali uslov za uspjeh su zajednički naponi svih skupa da se prevaziđu sadašnje ekonomske teškoće i stvore uslovi za daljnji dinamičan, ali intenzivan i stabilniji privredni razvoj.

I u prošlom srednjoročnom planu postigli smo ogromne društvene, političke i ekonomske rezultate. Izvršili smo krupne strukturne promjene, imali smo jednu od najvećih stopa rasta u svijetu, visoku stopu zaposlenosti (oko jedan milion novozaposlenih), imamo visok rast standarda u cjelini.

Istovremeno smo se susretali i susrećemo se sa mnoštvom problema. Još uvijek se sporo udružuju rad i sredstva, proširenu reprodukciju sporo prenosimo na udruženi rad. Nedovoljna nam je produktivnost rada, a u racionalnosti i poslovnosti ima mnogo problema. Naročito je neadekvatno vrednovanje rada u materijalnoj proizvodnji i nagrađivanje rada prema rezultatima rada u cjelini.

Cijene nafte i cijene opreme, koje već godinama brzo rastu, nema izgleda da se brzo zaustave, što se negativno odražava na naš platni bilans. Moramo stvoriti optimalnije devizne rezerve. Otklanjanje posljedica prošlogodišnjeg zemljotresa trajaće nekoliko godina.

Sve to upozorava da u narednom periodu, uz takvu produktivnost rada, uz postojeće nosioce proširene reprodukcije, nije moguće uspješno rješavati ozbiljne probleme koji dijelom proizilaze iz političke i ekonomske situacije u svijetu, koja je zapala u duboku krizu. Da bi smo i to savladavali, unutarne probleme moramo uspješnije

rješavati, jer se samo unutrašnjim angažmanom možemo suprotstaviti negativnim kretanjima u svijetu.

U svim vidovima potrošnje moramo se tačno držati okvira našeg nacionalnog dohotka, jer se, očito, iznad toga ne može trošiti. Ne može se dalje produžiti dosadašnja praksa da ukupna potrošnja premašuje te okvire, jer je takvo ponašanje dovelo do visokog deficita platnog bilansa.

Što se tiče raspodjele, moramo shvatiti svuda — i na svakom radnom mjestu i u društvu u cjelini da je ona objektivno data u svakom, pa i našem društvu. Prema tome, ono čega bi se trebalo odreći, to su razne iluzije da se može trošiti više nego što se ima, da se mogu stvarati različita prava na potrošnju bez materijalnog pokrića. Mora se shvatiti da su potrebe jednake mogućnostima, odnosno čim nema mogućnosti da nema ni potreba. I obratno, kroz veće napore, bolji rad, bolju produktivnost rada, produktivnije zapošljavanje, mogu se stvoriti materijalni uslovi za zadovoljavanje potreba višeg standarda.

Da bismo savladali ekonomske probleme mi imamo bitne pretpostavke u značajnim rezervama. One su, pre svega, u doslednoj realizaciji našeg društvenog-ekonomskog i političkog sistema, u udruživanju rada i sredstava i, na tome, aktivnosti svjesnih organiziranih subjektivnih socijalističkih snaga. U realizaciji toga, kroz povezivanje i udruživanje rada, moguće je bolje korišćenje kapaciteta, razvijanje male privrede i bolje i racionalnije poslovanje. Nužno je realizirati nagrađivanje prema radu i bolje vrednovati rad, naročito onaj u materijalnoj proizvodnji, i penalizirati nerad. Treba jasno reći, a i kroz praksu ekonomske politike, organizacije rada i našeg sistema sprovesti da radni čovjek koji bude dobro radio ima i dobru perspektivu.

Upravo na tim pitanjima naši kadrovi i Savez komunista polažu ispit. Za nas nije presudno da li će se ova ili ona investicija riješiti za koju godinu prije ili poslije, jer ako je ona nerealna, ako za nju nema materijalnog pokrića, ona se ne može završiti nikakvim finansijskim konstrukcijama. Naše društvo, kao socijalističko i samoupravno, može da savladava različite društveno-ekonomske probleme, i to utoliko uspješnije ukoliko razvija naš sistem, jer je očito da su i političke i ekonomske krize u svijetu rezultat i kapitalističkog i etatističkog sistema, i da smo mi do sada mogli i da ubuduće možemo relativno uspješno da savladavamo različite probleme ukoliko razvijamo naš sistem socijalističkog samoupravljanja. I obratno; ukoliko u tome zaostajemo i zadržavamo staro, problemi će se zaoštravati.

Poduzete mjere SIV-a, a pogotovo početne mjere u vezi sa promjenom kursa dinara, treba da nam daju predah da bismo se preorijentali, brže organizirali i poduzeli dalje mjere u dohodovnom povezivanju i udruživanju rada. Nema ne samo radne organizacije i radne zajednice, već ni radnog mjesta u privredi i vanprivredi gdje se ne bi imalo šta raditi da bi se doprinijelo boljem i racionalnijem poslovanju. Ne postoje investicije koje ne bi mogle biti kritički preispitane, a neke od njih treba da budu obustavljene. Posebno nema investicija koja ne bi morala biti preispitana sa stanovišta ko je njen nosilac. Nama nisu potrebni kadrovi koji će u onom negativnom smislu riječi vršiti konstrukcije u pokrivanju investicija čiji su nosioci van udruženog rada. Naprotiv, naši kadrovi moraju zajedno sa radnim ljudima i drugim organizacijama udruženog rada izgrađivati cjelovit sistem udruženog rada i ovladavanja dohotkom od udruženog rada, u čemu društvena reprodukcija, a u njoj posebno proširena reprodukcija, kao najprogresivnija društvena funkcija, mora sve brže postajati osnovna funkcija udruženog rada.

Spremnost za odbranu nezavisnosti i samoupravljanja

Već sam napomenuo da su se i u ovom periodu na specifičan način javljale i javljaju se razne neprijateljske aktivnosti. Danas su za njih karakteristični pokušaji da se u vezi sa našim ekonomskim teškoćama prave i političke špekulacije. Mi ćemo se tome najuspješnije suprotstaviti ako bez kolebanja dalje izgrađujemo naš socijalistički samoupravni sistem, ako još odlučnije i upornije rješavamo naše privredne probleme. Treba očekivati da će neprijateljske snage pokušati i otvorenije da rade, da će biti agresivnije. Mi zbog toga nećemo prestati da otvoreno govorimo o našim teškoćama i slabostima, ali je za nas najbitnije da se osposobimo da ih istovremeno uspješno i rješavamo.

Dosljednim razvijanjem naše revolucije na osnovi socijalističkog samoupravljanja mi smo, predvođeni Titom, izvršili krupne, revolucionarne promjene u našem društvenom biću. Odlazak druga Tita, a prošle godine i druga Kardelja iz naših borbenih redova obavezuje nas da još čvršće, intenzivnije i upornije ostvarujemo zadatke koji su pred nama.

Titovom politikom ravnopravnosti, bratstva i jedinstva naroda i narodnosti Jugoslavije, stvorili smo čvrstu osnovu za dalji socijalistički samoupravni razvoj. Za našu unutrašnju koheziju bilo je i

ostaje bitno razvijanje društvenog karaktera sredstava za proizvodnju na osnovama samoupravljanja, učvršćivanje prava radnih ljudi i svakog našeg naroda i narodnosti da upravlja dohotkom. Jednom riječju — unapređivati socijalističke samoupravne odnose kao jedinstven i cjelovit društveno-ekonomski i politički sistem. Udruživanjem rada i sredstava moramo i dalje povezivati i integrisati privredu, društvene djelatnosti i društvo u cjelini, i usavršavati naš delegatski politički sistem.

Živimo u svijetu u kome se imperijalističke i uopće hegemonističke snage ne mire sa nezavisnošću naroda, s njihovim pravom da sami određuju puteve i oblike svoga unutarnjeg razvoja i svoje međunarodne politike. Ugrožavanje slobode i nezavisnosti naroda i zemalja ima različite vidove — od prikrivenog ili otvorenog miješanja u njihove unutarnje stvari do najgrubljih oblika neokolonijalističkih pritisaka; od podržavanja i izvoza kontrarevolucije do oružanih vojnih intervencija; od teorije »ograničenog suvereniteta«, pa do izvoza kontrarevolucije i »izvoza revolucije«, i tome slično. Suočavamo se, dakle, i sa klasičnim imperijalizmom i sa hegemonizmom i drugim vidovima porobljavanja naroda. Za nas komuniste je osobito uznemirujuća pojava ratova između socijalističkih zemalja.

Sve nas to upozorava na potrebu da stalno vodimo računa o unutarnjoj i međunarodnoj konstelaciji, o njihovoj uzajamnoj povezanosti. Svjesni smo određenih pretenzija koje vani imaju razne reakcionarne i druge antidemokratske snage prema Jugoslaviji, njenom samoupravnom socijalističkom razvoju, nacionalnom suverenitetu i teritorijalnom integritetu. Mi tu svijest moramo kod svih naših radnih ljudi stalno razvijati, mobilizirajući ih da budu spremni da brane i odbrane našu nezavisnost i naše samoupravno socijalističko društvo od svakog neprijatelja, bio on unutra ili van zemlje.

Jasne i principijelne marksističke stavove, formulirane u našem Programu, Ustavu, brojnim teorijskim radovima Tita, Kardelja i drugih naših revolucionara i teoretičara, moramo dalje razrađivati i razvijati u skladu sa razvojem našeg društva, a prije svega unapređivati našu socijalističku praksu kao neposredno djelo radnih ljudi, radničke klase, svih naših naroda i narodnosti. Mislim da sadašnju pozitivnu političku klimu valja iskoristiti mobilnijim radom na rješavanju svih problema s kojima se danas suočavamo.

Izgrađujući naš samoupravni sistem, mi ćemo se, unatoč brojnim unutarnjim i spoljnim problemima i teškoćama, takođe uspješno boriti i protiv birokratizma i tehnokratizma, tih suvremenih fenomena koji izviru iz tendencija ka svemoći države u reguliranju cjelokupnog društvenog života i koji se, po svome društvenom biću,

prirodno povezuju sa snagama izrabljivanja i dominacije u svijetu. Otuda je naš zadatak ne samo da obezbeđujemo vladajuću poziciju radničke klase i radnih ljudi u našem društvu, već i da na međunarodnom planu najprisnije sarađujemo sa svim socijalističkim, oslobodilačkim, progresivnim i demokratskim snagama koje su spremne da se bore za mir i društveni napredak u svijetu.

Pri tome, razumije se, ne smijemo zaboraviti unutarnje anti-samoupravne i antisocijalističke snage, iako one imaju suženu osnovu za djelovanje, snage koje bi imale periferan značaj kad ne bi imale oslonac vani. Vodeći stalno računa o ovoj činjenici, najbolji način da se tome i dalje uspješno suprotstavljamo jeste da Savez komunista, zajedno sa svim organiziranim društvenim snagama i ravnopravno sa svim radnim ljudima i građanima, djeluje unutar našeg samoupravnog sistema, njegovih društveno-političkih organizacija, organa i institucija, kao njihova unutarnja snaga. To će nas osposobiti da oslobodimo i aktiviramo ogromnu energiju naših radnih ljudi, što će sa svoje strane stalno sužavati prostor za aktivnost neprijatelja.

Bitno je, također, da, s obzirom na međunarodnu konstelaciju, i dalje unapređujemo naš sistem općenarodne odbrane i društvene samozaštite, što multiplicira snagu Jugoslavije u očuvanju njenih socijalističko-samoupravnih tekovina, njenog suvereniteta i teritorijalnog integriteta. Nova, Titova Jugoslviija, takva kakva jeste, socijalistička, samoupravna i nesvrstana, niti je u prošlosti, niti će ubuduće rukovoditi tim istim principima i u odnosu na susjede, kao i na direktnijoj suprotnosti sa samim bićem našeg samoupravnog socijalističkog društva. Čuvajući ljubomorno svoju slobodu i nezavisnost, ravnopravnost naroda i narodnosti naše zemlje, mi ćemo se i ubuduće rukovoditi tim istim principima i u odnosu na susjede, kao i na sve druge zemlje i narode, jer je to *conditio sine qua non* našeg društva, socijalističkog samoupravljanja, naše budućnosti.

Iz prirode našeg unutrašnjeg sistema proizilazi prijateljski odnos prema svim drugim zemljama i narodima. S obzirom na to da smo još klasno društvo, a pogotovo s obzirom na situaciju u svijetu, obavezni smo da i ubuduće, realizirajući marksističku, Titovu, ideju o naoružanom narodu, učvršćujemo našu općenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, čiji sastavni dio predstavlja Jugslovenska narodna armija i Služba državne i javne sigurnosti, a njihov je zadatak bio i ostaje jedino da štite našu zemlju od neprijatelja.

I dalje, također, moramo razvijati svijest da je idejno-političko jedinstvo Saveza komunista bitan preduslov daljeg uspješnog kretanja našeg društva. To jedinstvo ćemo jačati upravo dosljednim os-

tvaranjem našeg Programa, tog istorijskog dokumenta naše Partije, koji će još dugo i dugo osvetljavati puteve naše borbe za socijalizam i socijalnističko samoupravljanje. U sadašnjoj fazi našeg razvoja Savez komunista mora učiniti dodatne napore da bi se još šire i uspješnije povezao sa radničkom klasom i radnim ljudima, sa svim našim narodima i narodnostima, postajući nerazdvojni dio naših društveno-političkih organizacija, našeg delegatskog sistema.

Primjena Titove ideje o kolektivnom radu, odlučivanju i odgovornosti u rukovodstvima društveno-političkih organizacija i uopće društvenih organa snažno će doprinositi daljoj demokratizaciji političkog i društvenog života kod nas. S druge strane, demokratizacija toga rada, kao pretpostavka lične i društvene odgovornosti, također je efikasan instrument borbe protiv raznih negativnih pojava. U tome pogledu Savez komunista ima široku i odlučnu podršku radnih ljudi. Za kolektivni rad je isto tako značajno istaći da je to jedan od elemenata kontinuiteta naše revolucije, koja se oduvijek odlikovala naglašenom ulogom širokih narodnih masa u njenom ostvarivanju. A to je, istovremeno, i brana raznim monopolističkim tendencijama ili pokušajima birokratske i tehnokratske uzurpacije samoupravljanja radnih ljudi.

Nesvrstanost izvire iz našeg društvenog sistema

Poznato je da nesvrstana spoljna politika naše zemlje izvire iz našeg društvenog sistema. Rekao bih da sada imamo još veću obavezu da se takva naša spoljna politika i dalje čvrsto oslanja na naše unutarnje društvene odnose. Razvijajući i učvršćujući naše revolucionarne tekovine, kao izraz objektivnih potreba i zahtjeva savremene epohe, epohe progresivnog preobražaja svijeta putem revolucionarnih prodora socijalističkih i nacionalno oslobodilačkih pokreta, koji su i učinili da socijalizam, neomeđen državnim granicama, postane danas svjetski proces — mi ćemo najbolje ispunjavati svoje istorijske odgovornosti i obaveze.

Nesvrstana politika je danas snažno prisutna u cijelom svijetu. Njenu vrijednost ističu i brojne vlade i zemlje koje nisu u pokretu nesvrstanih. Pogotovo to sve više ističu mnoge komunističke, socijalističke i radničke partije. Čak i mnoge značajnije građanske partije u svjetu priznaju značaj uloge, principa i politike pokreta nesvrstanih. To ukazuje na jednostranost poznatih »teza« o tome kako samo nesvrstani danas lako postaju plijen velikih sila i blokova. Pri tome se »zaboravlja« da su neke male, pa i srednje zemlje u blokovima ugroženije u svojstvu samostalnog subjekta na međunarodnoj sceni.

Naša borba za dalji razvoj socijalizma kao svjetskog procesa bila je i ostaje usko povezana sa borbom za slobodu, nezavisnost i društveni napredak svih zemalja i naroda, za međunarodni mir, bezbjednost i saradnju. Zato smo u toj borbi stekli mnogo iskrenih prijatelja i saveznika.

Sve su to poznate stvari, ali mislim da ih moramo stalno isticati, zalažući se da svoje zadatke, i na unutarnjem i na međunarodnom planu, još doslednije i efikasnije realiziramo u praksi. Razumije se, svjesni smo da ćemo, sprovodeći našu politiku, i dalje biti pod kritikom raznih kapitulanaata i slugu nama neprijateljskih snaga. Ta kritika samo nas učvršćuje u uvjerenju da smo na dobrom i pravilnom putu. Dosadašnji uspjesi, i u unutarnjem razvitku i na međunarodnom planu, obavezuje nas da odlučno sprovodimo u život naš Program i naš sistem, a to znači — socijalističko samoupravljanje, učvršćenje slobode i nezavisnosti, razvijanje ravnopravnosti, bratstva i jedinstva naroda i narodnosti naše zemlje, solidarnost sa svim snagama u svijetu koje se bore za slobodu i nezavisnost, za društveni napredak, za mir u svijetu. To je bila i ostaje suština naše politike koju smo s Titom dosad vodili i koju ćemo čvrsto i dalje slijediti i unapređivati, jer je to uslov našeg napretka i garant naših budućih uspjeha.

Naša revolucija razvijala se i razvija na historijski već provenim i potvrđenim vrijednostima marksističkih ideja. Ona — kao i druge istinske revolucije — nije obavijena nikakvim mitovima. Naprotiv, baš zato što je duboko radničko-klasna i narodna, ona je demokratska i otvorena, nudeći se kritičkoj analizi kao stalan poziv na dijalog i saradnju u ravnopravnosti i slobodi.

Mi ne prikrivamo činjenicu da i u našoj revoluciji postoje i djeluju unutarnje protivrječnosti. Uostalom, iskustvo je pokazalo da se protivrječnosti ne mogu negirati u ime nekog općeg plana ili, pak, nekog »višeg interesa«, a da se time ne ugroze motivi koji pokreću revoluciju i, uopće, društveni progres. Na primer, mi smo svjesni da se naš socijalistički samoupravni sistem razvija u uslovima postojanja mnoštva različitih samoupravnih interesa, koji su, prije svega, izraz sadašnjeg stepena društvene podjele rada kod nas. Ali, stvar je u tome da se ti različiti interesi mogu realizovati samo kao zajednički interes, kao njihov sintetizirani izraz. Mehanizam samoupravnog dogovaranja i sporazumevanja upravo je put demokratskog usklađivanja pojedinačnih interesa sa zajedničkim interesima. A pretpostavka takvog usklađivanja i sintetiziranja jeste ravnopravnost — ekonomska, politička, kulturna — čija se internacionalistička suš-

tina izražava u poznatoj Titovoj paroli bratstva i jedinstva naših naroda i narodnosti.

Već je rečeno da iz unutarne suštine našeg sistema proizilazi i naša nesvrstana spoljna politika, koja se temelji na nezavisnosti, suverenosti i ravnopravnosti zemalja čiji su društveni sistemi i ideologije različiti, ali im je zajednička borba za mir, za ravnopravne međunarodne političke i ekonomske odnose, a protiv imperijalizma i drugih vidova dominacije nad narodima. Budućnost čovječanstva, pa i opstanak, bitno zavise od toga hoće li u međunarodnim odnosima prevladavati svijest da je društveni progres u svijetu nedjeljiv od mira, ravnopravnosti i nezavisnosti naroda i hoće li bjesomučna trka u naoružanju ustupiti mjesto zdravom takmičenju u ekonomskoj, tehničkoj, naučno-kulturnoj i drugoj saradnji, a prije svega u pomoći nedovoljno razvijenim zemljama bez ikakvih uslova i miješanja u njihove unutarne odnose. Boreći se za mir, nikada nismo odustajali niti ćemo odustati od borbe za odbranu nezavisnosti naše zemlje, kao što nikada nismo odustajali niti ćemo odustati od podrške slobodi i nezavisnosti bilo kojeg naroda, zemlje, partije i pokreta.

Sloboda, ravnopravnost, uzajamno poštovanje, svestrana saradnja i solidarnost — univerzalne su ljudske vrijednosti koje nisu ograničene nikakvim granicama. Štaviše, one se kao plima šire na sve dijelove svijeta, prerastajući u revolucionarni, oslobodilački proces suvremenog svijeta. To i jeste unutarnja sadržina svjetskog socijalističkog procesa. Vlastita revolucija nam je pomogla da shvatimo da naša borba nije drugo do dio sveopće borbe za oslobođenje od ugnjetavanja i eksploatacije naroda i čovjeka. Otuda, ravnopravnost ljudi, naroda i zemalja bitan je kriterij za ocjenu svakog političkog sistema, pa i socijalizma.

*

Pred nama su mnogi i tekući i dugoročni zadaci. Spomenuo bih neke od njih.

Prvo, najbitnije je dosljedno sprovoditi i dalje izgrađivati našu političku liniju i u praksi stalno unapređivati aktivnost Saveza komunista, njegovu unutarnju kohezionu snagu, političku i akcionu sposobnost. Savez komunista treba dalje da se bori za dosljedno realiziranje Titove ideje o kolektivnom radu, kolektivnoj i ličnoj odgovornosti.

Drugo, za nas je u ovom trenutku od presudnog značaja razvoj društvenih, produkcionih odnosa na osnovama socijalističkog samoupravljanja, a istovremeno — efikasna materijalna proizvodnja, povećana produktivnost rada, racionalnije poslovanje naše privrede i

još upornija borba za ekonomsku stabilizaciju i za ovladavanje udruženog rada cjelinom društvene reprodukcije, na osnovu dohodovnog povezivanja putem udruživanja rada i sredstava. Prema tome, zadatak je da proširenu reprodukciju prenesemo na udruženi rad, na njenog pravog nosioca, kako smo to već utvrdili našim dokumentima. Danas su, kao što znamo, nosioci proširene reprodukcije pretežno izvan udruženog rada, naročito rada u materijalnoj proizvodnji. Stoga je za nas od odlučujućeg značaja da udruženi rad što prije preuzme ovu presudnu društvenu funkciju, od koje i zavisi realnost, usklađenost i optimalni karakter investicija, pa time i razvoj društvenih odnosa, da se kvalitetnije ostvaruje dogovaranje i sporazumijevanje i da se dogovoreno realizira.

Današnji nivo i struktura investicija su jedan od generatora naših aktuelnih ekonomskih teškoća. Stoga je neophodno da budemo odlučniji u sprovođenju dogovorene tekuće ekonomske politike. Srednjoročnim planom razvoja moramo predvidjeti da društvena osnova stabilizacije privrede i društva bude ekonomska vladavina udruženog rada.

Treće, u pogledu opće i zajedničke potrošnje, također je bitno da ona bude pod odlučujućim uticajem udruženog rada, da se kreće u zavisnosti od razvoja proizvodnih snaga, upravo u proporciji koja doprinosi tome razvoju. Samo na taj način može se ta potrošnja prevazilaziti kao problem. S druge strane, ukoliko budemo uspješnije povezivali rad u materijalnoj proizvodnji i u društvenim djelatnostima, na bazi slobodne razmjene roba, postići ćemo, napuštajući budžetsko-fiskalni način sticanja dohotka u društvenim djelatnostima, stvarnu integraciju intelektualnog i manuelnog rada i stvarno vrednovanje i jednog i drugog rada, a osobito rada u materijalnoj proizvodnji, u funkciji udruženog rada, u funkciji izgradnje ljepšeg i humanijeg socijalizma.

Četvrto, u ovom periodu pripreme novog srednjoročnog plana, moramo se, u tome okviru, pozabaviti i svim pitanjima vezanim za brži razvoj ekonomski nedovoljno razvijenih republika i SAP Kosovo.

Peto, posebnu pažnju valja posvetiti kongresu samoupravljača — njegovoj pripremi i uspjehu. Jer, uspjeh na tom značajnom poslu značiće i veliku pomoć realizaciji i tekuće i dugoročne ekonomske politike, unapređenju društvenih odnosa, uključujući i problem proširene reprodukcije. A to će istovremeno biti i dobra priprema za slijedeći kongres SKJ. Zbog toga, iako je Sindikat neposredni nosilac tih priprema, i SK se mora potpuno angažovati. Mislim da moramo raditi intenzivno, svako na svojim zadacima i u svojoj oblasti, u

pravcu stabilizacije privrednih tokova, i pripreme društvenog plana, pa će i to biti doprinos pripremama za Kongres Saveza komunista.

Šesto, pogoršanje međunarodne situacije, o čemu je već bilo riječi, upućuje nas da nastavimo svoju dosadašnju čvrstu i principijelnu spoljnu politiku, uz uslov da u tome budemo još aktivniji. Ne ulazeći u to pitanje, želio bih samo da istaknem potrebu da naši državni i društveni organi i organizacije takođe intenziviraju svoju aktivnost na području međunarodnih odnosa, uz više koordiniranosti nego što smo je imali.

Na kraju, dodao bih da je, s obzirom na sadašnju međunarodnu situaciju i na karakteristike aktuelnog političkog trenutka, neophodno da Savez komunista i druge naše društveno-političke organizacije i uopće naš samoupravni sistem intenzivnom političkom aktivnošću, a posebno pravovremenim i iscrpnim informisanjem, osiguraju stalan i potreban stepen pojačane budnosti i bezbjednosti u svim sredinama, i da najaktivnije doprinose daljem jačanju i razvoju sistema općenarodne odbrane i društvene samozaštite, kako bi se unaprijed spriječilo svako moguće iznenađenje u tom pogledu.